

gospodarske, obertnijske in národske.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 25. junija 1856.

Ivanu Koseski-mu. *)

Bobneti čul strahótno sem gromove,
Tulečih sap razdraženo vihanje,
Plamečih strel razserdeno šviganje
In morja burnospenjene valove;

Studencov čul šumeče sem slapove,
Radostno pomladanskih tic pevanje,
Prijetno lahkkih vetričkov šeptanje
In ljube mili zdih, sladke glasove.

To vse, — da! harmonijo vse natvore
Je mati Slava v jezik svoj sobrala
In v čudótvornih strun zavjela kore;

In ko je Tvoje duše moč spoznala —

Da večno proslaviti se zamore —

Zmed vseh sinov je — Tebi strune dala!

V Ljubljani na sv. Janeza Kerstnika dan.

Dr. Lovro Toman.

Popravljati poti in olepšati vasí **).

Gotovo, ljubi bravec! si že po vaséh hodil in morebiti si sam v taki doma, kjer ni viditi drugega ko luže in mlake, tako, da ne more ne človek hoditi, ne živina voziti. Človek, kamor stopi, je v nevarnosti v blatu obtičati, ali si nogo zlomiti, ali ob čevlje priti, ali celó v lužah utopiti se! Da takošne steze in vasi zanikernost in lenobo gospodarjev in kmetov razodevajo, kateri nočejo ne sebi ne drugim dobrega storiti, ne bo nobeden tajil. Pri toliki nesnagi bi skoraj rekel: da nekteri mislijo, da je človek zato ustvarjen, da bi v blatu spal, blato jedel, in kakor živina v blatu in po blatu delal.

Da bi saj vsak gospodar premislil, kako se po lepi cesti lahko vozi, koliko raja živina teče, koliko več se lahko brez kake nevarnosti na voz naloží in pelje, koliko več dobiček si s tem pridobi, — in da bi nasproti prevdaril, koliko živina, z ljudmi vred terpi ondi, kjer so tako slabe steze in poti, da dvoje ali troje živinčet težko toliko pretegne, kolikor eno samo po lepi cesti peljati zamore; — kako se človek nad ubogo živino davi, — vpije in kriči, kako jo dostikrat pretepa in mori, koliko mora vzdigovati in terpeti, čudo! da ga kraj ni, — pa poprava cest in potov mu le noče v glavo!

Nekteri imajo pred hišo takošne jame in globine, da bi se človek in živina ven ne vidila, ko bi v nje padla, takošne luže, da se voz v nje pogrezne in težko izpelja; vendar so tako nemarni in leni, da se še kake četertinke

ure po kamenje in pesek od doma ne ganejo, da bi si luže in mlakine zasuli in pot popravili; ulice so take, da prazna živina težko hodi, — kako pa po takem blatu sirota voziti more, ti je samemu dobro znano, — vendar se jim nič ne smili, tudi škoda se jim je ne zdí, ker jo po takih potih le prehitro utrudijo. In take ulice in steze ostanejo od leta do leta zmiraj slabeje in hujše, — sosed se na soseda zgovarja; pa ne ta ne uni, ne vsi — nobeden noče kaj storiti.

Ljubi gospodarji in sosedje! ne bodite tako neusmiljeni in terdovratni, da bi sami sebi dobro storiti ne hotli. Spravite se skupaj, pogovorite se lepo med sabo, sklenite eden drugemu pomagati; če tudi ene dni, kak teden težko delate, jame in luže, ulice in druge poti s kamenjem in peskom nasipljete in lepo poravnate, saj brez vidnega dobička ne bo. Kako bote potem veseli, ko bote s svojo živino vred manj terpeli, ložej več nalagali in brez nevarnosti domú vozili. Vaša živina bo bolj zdrava in lepša, vas bo delj terpela in viden dobiček vam donašala, premoženje bo rastlo, otroci, družina in najemniki bodo rajši na delo šli in z veseljem delali, kjer jim gerde poti ne bodo že poprej dobre volje skazile. Tako popravljene ulice in steze, nasute luže in mlake po vaséh in okoli, — to bo vaše hiše že samo na sebi bolj čedne storilo, in, če bodo ceste dobre, poti lepe, kako lahko bote potem tudi svoje hiše in stanja in druge potrebne poslopja popravljali in lepšali, kjer bote veliko ložej vse vkup vozili: les, derva, kamenje, pesek, voda in vse se bo laglej k hiši dobivalo.

Nektera vas v mlakah, v močirji, v vodeni dolini stoji, kjer enega drevesa ne najdeš, da bi se truden v njegovo senco usedel. Pa prebivavci nje rajši po luži, po blatu domú hodijo, kakor da bi si lepo in dobro pot napravili. Po takih močvirnih krajih se poti nar stanovitneje popraviti dajo, če se ondi, kjer se kamenje in pesek dobí, povikšajo, na obeh stranéh pa globine ali grabni izkopljejo, kateri se znajo tam pa tam tudi globočej narediti in večkrat otrebiti, da se voda lahko iz poti in cest v nje izteka, kar poti in ceste tudi o deževji prelužastih ne stori; voda se zna pa tudi porabiti ali za poškopljenje po vertnih gredah ali pri kaki nesreči ognja itd. Ob širokih potih, pašnikih (gmajnah), hribih in celinah se zna sadno drevje nasaditi, kar se ne more zadosti priporočiti ondi, kjer prostor in zemlja to pripustita: samo svetovati je, da se posamezne drevesica skerbno s ternjem ali drugače ogradijo, da jih živina ne poškodje. Tudi se zna po okolišinah drugo rodovito ali hasnovito germovje zasaditi, postavimo: murbino, za rejo svilnih gosenc sosebno priporočljivo, kar z malim trudom in potroškom poti, ceste in vasi kaj zlo olepša in veliko dobička prinese. — Tako lepšanje vasi bo mnogemu lep izgled in veselje; eden drugemu bodo pomagali, in mnoga mnoga vas bo sčasoma v čast stanovnikom lepšega obličja. Res je, da vse mahoma ne more biti, pa pri dobri volji in nekoliko resnem trudu se zna počasi veliko prestvariti. Kdor se pa lení in le na starih navadah sloni, in kaj boljšega zato, ker je novo, ne ceni, temu se redko dobro godí. Velika sramota bi za kmete bila, ako bi pregovor: „Kmet drugač ne stori, če s palico ne dobí“, še tudi dandanašnji veljal, ako bi se namreč za svojo domačijo, za svoj prid in blagor skrbeti tako rekoč s palico priganjati dali. Pametnega človeka vodi lastna

*) Ob priliki ti, ko s pričujočo pesmijo slavni pesnik naš — gotovo v živo veselje vsem Slovincem — obhaja god pervaka naših pevcov, naj jim bode tudi povedano, da, čeravno se mu ni še želja spolnila, da bi nam bil mogel že ktero zapeti, ker le počasi se mu po ljuti bolezní povrača zdravje, je vendar leto za letom bolje, tako, da se nadjati smemo, da z Božjo pomočjo se mu bo v kratkem v abanskih toplicah povernilo popolnoma. Vred.

**) Ker je pričujoči spisek letošnjih „Drobtinc“ voda na „novični“ mlin, bo menda prav, da ga uverstimo tudi našemu listu. Vred.

čast, dobiček in veselje, pa tudi čast in dobiček cele soseske. Dobro nadelane poti pa tudi dobiček donašajo, na ktere ga še ne mislite. Kupčevavci in barantači grejo le raji v take vasi kupovat, kjer so lepe poti, da se laglej odpelja, kar nakupijo, in tudi raji dražje plačajo, kakor pa da bi v take vasi šli, kjer jih vožnja zavolj slabih potov več stane od kupljenega blaga. Lepe, dobre poti, prijetni verti, veliko dobrega in lepega sadnega drevja, čedno pozidane ali tudi iz lesa izdelane hiše in stanja, ki se snažno deržijo, cvetlice in vinske terte so slednje vasi kinč in lepota. Take pohištva, take vasi viditi, se kmali spozna, da ondi prav razumni, pridni, dobri, radovoljni in pobožni ljudje prebivajo, ki ob nedeljah in praznikih bolj pridno k Božji službi pridejo, ker se jim pot k cerkvi ne grozi, ker več toliko blata ni. In Bog njih dela blagoslovi, da so premožniši, in tako tudi laglje svoje davke odrajujejo. Glejte, koliko tedaj poprava potov in lepšanje vasi duši in trupu blagra prinese!

En dan v pariški razstavi.

(Konec.)

Pervo za durhamskim plemenom je na Angležkem herfordsko s plošnjatimi in kratkimi rogovi. Za tem pride aldernejsko pleme in plemena iz otokov, ki slovijo zavolj obilnega mleka in so kaj živa živina memo lenih in počasnih Durhamcev in Herefordcev. Omenimo še plemena kerriškega, ki je večidel černo in celó brez rogov; lepe in močne goveda so to, polne mleka in mesa.

Angleži so mesojedci in mlekopivci, kakor je že prvi zmagavec Britanije rekel („lacte et carne vivunt“); za mleko, sirovo maslo in sir jim je velika skerb, zato pa pridelujejo tudi toliko klaje. Na mastnih travnikih molze živina obilo mastnega mleka in si pridobi obilo mesa.

Kar pa se tiče molže, so holandske krave še boljše memo angležskih; vimena imajo sila velike. Al mleko holandskih krav ima to napako, da nima toliko smetane kakor švajcarskih, mircodolinskih in tiroljskih. Zato pa narejajo Holandci veliko imenitnega sira.—Švajcarske goveda pa se bolj umetno izrežajo kakor tiroljske. Švajcarske živine je bilo veliko in lepe v razstavi; večja je memo tiroljske, in to morebiti zato, ker v Švajci že goveda zlo v hlevih redé in jih ne pušajo toliko na pašo. Tiroljske goveda so bile kaj lepe viditi; krepka in manjša živina je, zato pa tudi kakor sernja pleza po hribih; tudi ni kočljiva, ampak zadovoljna s pičlo kermo in ne shujša tudi pri praznih jaslih prehitro. Posebno je dopadlo duksarsko pleme, črne barve, okroglo kakor valjar in bistrih oči, da je kaj. Tisti junec in krava, ki ju je cesarica in cesarjevič od nekoga Tiroljca v dar prejela, sta bila tega rodú. Cilske krave pa so se posebno sponašale zavolj obilnosti mleka; njih mleko je tako mastno, da od ene same krave dobé na leto cent sirovega masla (putra).

Tudi plemena mircodolinske, pincgavske in iz dolin zgornjega Ina so posebno dopadale ogledovavcem, — živina česka pa je razodevala očitno, kaj v živinoreji pridnost in trud gospodarjev premore. — Gosp. Festetič je poslal iz Ogerskega bivolv, ki so edini bili v razstavi. Ogersko pleme pa se po tej živini, ki je bila v razstavi viditi, ni dalo do dobrega spoznati. Ogri v dodanem popisu dokazujejo, da ogerski vol, ne pa tur (Auerochs), kakor so naravoslovci nekdanj mislili, je prvi oče govejih plemen na svetu. Al to ni res. Ogerski vol je že sin družih staršev in gotovo je, da v Egiptu, Fenicii, Sirii itd. so imeli goveda pred kakor na Ogerskem, tedaj tudi ni mogoče, da bi se bile iz Ogerskega tje zaplodile. Pa kdo jim bo to zameril, ker je znano, da se Madžar rad povsod enmalo pobaha! Tako Korizmicz piše, da ogerske goveda so z Ogri vred pišle na Ogersko in da odtod so se v srednjem veku, ko so imeli Lahi z Ogri veliko opraviti, zaplodile na Laško v papeževe dežele, kjer se enako pleme nahaja. Al Madžari, kakor vsi tatarski in mongoljski narodi, ki so prišli

iz azijskih dolin, so se takrat gotovo le malo z govejo rejo pečali, zlo pa z rejo konjsko. Govedo je prepočasna živina za jezdic, ki je kakor Madžar prijezdnil iz štep. Bolj verjetno je, da v mircodolinski živini teče kri ogerska, ker bližina dežel in mnogo enakih lastnost pričuje to sorodnost, le s tem razločkom, da na Štajarskem se je napravilo pozneje lepo lastno pleme, ker zrak, piča, voda in še druge okolišine storé, da se sčasoma zaplodé lastne plemena.

Plavičarji ali flosarji.

Od svojih mladih let sem obilo priložnosti imel življenje naših pridnih in marljivih plavičarjev ali flosarjev (kakor se sami zovejo) od vseh strani spoznavati, njih stanje, trgovino, veselje in žalostne dni gledati, ter z njimi se občiti. Ne vém se spomniti, da bi bile „Novice“ kadaj kaj od njih spomnile. Hočem tedaj, kolikor vém in kolikor sem zvediti mogel, povedati našim bralcem od teh pogumnih našincev.

Savina (izgovarjaj „Savna“, kakor prosti narod vsigdar izgovarja) ima svoje bregove osenčene z neizmerno rodovitnim in bogatim lesovjem, ktero tukaj na stiki štajarskih, krajskih in koroških mej in planin naše visokúne: Grintovca, Rinuko, Raduho, Ojstrico, in nižje doli Merzlico, Gojznika, Maliča in Pohorje obrašča in ne samo flosarjem za njih bogato trgovino služi, temoč tudi mnogo žag, mlinov, fabrik in steklarnic živí. Steklarna naša roba ne zaklada samo skor cele Italije in Turčije, celó v Anatolii se popivajo zdravljice iz štajarsko-slovenskih kúpíc. Lahko se reče, da je les bogastvo te okrajine slovenskega Štajara.

Mnogokrat že sem v nekem strahu, da ne bi ta pokrajina kadaj bila podoba našega Krasa, flosarje prašal: ali jim ne bo kadaj lesa zmanjkalo? Ali vsakokrat sem dobil odgovor: „Dokler trgovina, kar Bog obvari! ne bo šla rakeve poti, ga še bomo zmiraj vozili; kadar ga pa več vozili ne bomo, ga pa še manj zmanjkovalo bode“. Gotovo pa smo z našimi lepo zelenimi, zdravo-zračnimi gorami zadovoljniji, kakor da bi na njih mestu stalo kakošno kaliforniško zlato-rudato pa pusto pečinje. Že broj (število) ljudstva, ktere ga blizo 4000 duš na štirjaški milji živí, očitno kaže, da je narod delaven, in ker zemlja, večidel pešena in prodnasta, ni med naj rodovitniše šteti, se mora tudi od trgovine, rokodelstva in obertnije živiti, ktera dan na dan lepše med njimi cvetè.

Od Ljubnega že zamore Savina flose nositi. Od bolj gornih krajev debela posamno do Ljubnega plavijo. Tukaj jih cele zvezujejo (zvezana plavica ali „zvezani flos“), ali jih pa pred v deske in letve zrežejo („rezani flos“). Za vezilo jim služi brezovo tertinje; kar pa terdneje zvezati hočejo, z lesenimi žebli zbijajo, železa ali jekla ní trohice pri flosu. Deske ali letve po 20—30 z brezovino zvezanih imenujejo „fašk“ (morda sorodno s hetursko-rimsko besedo „fascēs“). Vsaki flos ima po dvoje vèsel, jedno spredej, drugo zadej, ktere ste na „stolu“ v „sedlu“ tako privezane, da se daste na vse strani lahko gibati. Mož pri prednjem vèslu je „prednjek“, oni drugi „zadnjek“. Včasih tudi tako kratke flose naredijo, da jih samo eden ravnati ali kakor sami pravijo „voziti“ more, da namreč z eno roko sprednje, z drugo zadnje vèslu vodi; takemu flosu pravijo, da je „kuzla“ in ga večidel iz ostanjkov zbijajo. Na flosih pa ne vozijo le celega lesa, desk in letev raznoverstne dolžine in širine, temuč tudi sirovo apno v „lajtah“, kterih po 6—8 na enem flosu stoji, — dalje volno, ker na svojih planinah veliko ovác redijo, — smolo, lončarske pridelke in mnogoverstno leseno pohišno orodje.

Pervo „stavo“ imajo v Celji, če je dobra voda (snežnica), lahko v 4 urah od doma do Celja pridejo; ako je pa, kar se poleti mnogokrat pripetí, majhna, imajo terdo delo; flos lahko se na prod nasede, in potem ni drugega storiti, kakor z drogmi ga odriniti, da sopet v globokejo vodo pride, ali pa je treba s širokimi deskami na levi in desni vodo zaježiti, da pod flos udari in ga vzdigne. Zatega voljo mora prednjek zmiraj že skušen in z vodo dobro znan biti,